

Sundbyberg 2013-08-27

Anita Wickström
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Angående utredning om Barnkonventionen i Sverige

Handikappförbunden välkomnar utredningen om Barnkonventionens status och implementering i Sverige och önskar bidra med våra erfarenheter när det gäller barn med funktionsnedsättning. Nedan följer en sammanställning på de områden och frågeställningar som Handikappförbunden anser behöver kartläggas inom ramen för utredningen om Barnkonventionens status i Sverige.

Handikappförbunden välkomnar fortsatt samarbete och önskar lämna all information vi kan bidra med för att perspektivet barn med funktionsnedsättning ska lyftas på bästa sätt.

Inledande kommentar

Handikappförbunden kan konstatera att perspektivet barn och unga med funktionsnedsättning har lyfts på ett betydligt mer omfattande sätt under de senaste två åren men även att flera av dessa rapporter visar att mycket återstår att göra innan barn med funktionsnedsättning har lika tillgång till sina mänskliga rättigheter som barn utan funktionsnedsättning. Bristerna är av olika karaktär, administrativa, legislativa, budgetära osv. I alternativrapporten om rättigheter för personer med funktionsnedsättning redogörs för flera av dessa brister. Rapporten innehåller även information om på vilka områden det saknas fakta. Nedan följer en sammanställning av områden där det saknas fakta eller där Handikappförbunden anser att legislativa eller administrativa åtgärder behöver vidtas för att Sverige ska kunna sägas ha implementerat barnkonventionen när det gäller barn med funktionsnedsättning.

Handikappförbunden anser att Barnkonventionen bör inkorporeras i svensk lag men att det därtill är nödvändigt att se över och åtgärda nedan beskrivna brister för att barn med funktionsnedsättning i praktiken ska garanteras lika rätt och skydd som barn utan funktionsnedsättning i relation till barnkonventionens samtliga rättighetsartiklar.

Handikappförbundens syfte med detta dokument är att bidra till att relevanta aspekter lyfts och att perspektivet barn med funktionsnedsättning beaktas på ett sätt som är förenligt med såväl Konventionen om barnets rättigheter som konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Förbudet mot diskriminering (artikel 2)

Som framgår av detta dokument befinner sig barn med funktionsnedsättning i en särskilt utsatt situation. Under detta avsnitt definieras centrala områden Handikappförbunden anser utredaren ska titta på för att den särskilda utsatthet som barn med funktionsnedsättning befinner sig i ska kunna stävjas.

Implementering

Vad gäller FN:s konventioner om mänskliga rättigheter har ingen av dem inkorporerats i svensk lag. Istället har Sverige valt att harmonisera det svenska regelverket med de internationella lagarna. Handikappförbunden kan konstatera att det finns luckor i regelverket som särskilt rör barn med funktionsnedsättning. Dessa luckor beskrivs under respektive rättighetsområde i detta dokument.

Handikappförbunden kan även konstatera att de internationella regelverkens mer centrala principer och definitioner inte genomsyrar svensk lag. Dessa brister är särskilt viktiga att åtgärda för att barnkonventionens rättigheter vad gäller barn med funktionsnedsättning ska kunna stärkas.

Handikappförbunden anser att utredningen behöver:

- Analysera samtliga svenska regelverk som rör barn ur ett funktionshindersperspektiv. Identifiera brister i regelverk och föreslå förändringar. Ska barnkonventionen kunna sägas ha implementerats fullt ut i nationell rätt måste befintlig olikhet inför lag tas bort.

- Ge förslag på hur regelverk bör förändras så definitionerna i artikel 2 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förankras och får praktiskt genomslag i nationell rätt.

Handikappförbunden vill understryka att detta är nödvändigt oavsett om utredningen kommer fram till att barnkonventionen ska bli svensk lag eller inte.

Principen om konventionskonform tolkning

I Sverige ska principen om konventionskonform tolkning användas. D.v.s. att nationell lag, så långt det är möjligt ska tolkas i överensstämmelse med Sveriges internationella överenskommelser. Av Handisams rapport om utvecklingen av funktionshinderspolitiken 2013 framgår att endast 29 procent av domarna och 44 procent av beredningsjuristerna känner till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Information om kunskapen bland annan myndighetspersonal på såväl lokal, regional som nationell nivå saknas. En motsvarande studie¹ över statliga myndigheters kunskap om barnkonventionen från 2008 visar att kunskapen om barnkonventionen inte slagit igenom på ett systematiskt sätt. En djupare analys av kunskapen om Barnkonventionen bland jurister och annan domstolspersonal saknas.

För att barn med funktionsnedsättning ska få sina rättigheter tillgodosedda på lika villkor som andra barn måste barnkonventionens innebörd, men även innebörden av Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning bli känd bland alla som dömer och eller fattar beslut om barn.

Ett led i arbetet med att säkerställa att barn inte blir diskriminerade på grund av sin funktionsnedsättning är att säkerställa att de allmänna principerna i artikel 3 i Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning beaktas i alla beslut som rör barn med funktionsnedsättning.

¹ Barnombudsmannen rapporterar br2008:03, Styrning och uppföljning nyckeln till framgång, http://www.barnombudsmannen.se/Global/Publikationer/styrning%20uppfoljning_myndigheter08.pdf

Handikappförbunden anser att utredningen behöver:

- Bidra till att tillvägagångssätt att främja användningen av konventionskonform tolkning utvecklas.
- Rekommendera att länken mellan Barnkonventionen och övriga internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter ska klargöras för beslutsfattare i Sverige så funktionshindersperspektivet, alltid beaktas i enlighet med Sveriges internationella överenskommelser oavsett vilken konvention som tillämpas.
- Föreslå tillvägagångssätt att säkerställa att de generella principerna i artikel 3 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska vara vägledande vid alla beslut som rör någon av Barnkonventionens rättigheter liksom att principerna ska vara vägledande för beslut som fattas på såväl nationell, regional som kommunal/lokal nivå.

Könsperspektivet

Handikappförbunden har uppmärksammat att statistik gällande barn ofta är könsneutral. Så är exempelvis ofta fallet när det gäller skola och utbildning.

Handikappförbunden föreslår att utredningen ska:

- Föreslå att det tillsätts en utredning som grundligt undersöker och dokumenterar i vilken mån flickor med funktionsnedsättning diskrimineras i förhållande till pojkar med funktionsnedsättning samt till pojkar och flickor utan funktionsnedsättning.
- Föreslå att det ska tillsättas en utredning för att ta reda på orsaker och föreslå åtgärder för att komma tillrätta med de könsskillnader som finns när det gäller funktionshinder som är relaterat till miljön
- Föreslå att all statistik måste vara/bli könsuppdelad.

Stöd till föräldrar (artikel 3 punkten 2)

Eftersom bristande stöd till föräldrar med funktionsnedsättning får konsekvenser för barnen måste tillgången till och kvalitet på de stödinsatser som erbjuds föräldrar med funktionsnedsättning kartläggas. Idag saknas fakta.

Föräldrar till döva, dövblinda eller hörselskadade barn kan inte alltid få tillräcklig utbildning i teckenspråk.

Teckenspråksutbildning för föräldrar till döva, dövblinda och hörselskadade barn är av central betydelse för att barnen ska ha lika rättigheter i familjen samt kunna utvecklas på bästa sätt. 240 timmar är för lite för att lära sig ett nytt språk. Timantalet måste öka avsevärt. Föräldrar måste få den tid som behövs för att lära sig teckenspråk.

Handikappförbunden anser att utredningen ska:

- Föreslå att det ska skapas nationella riktlinjer innehållande minimikrav på vilket stöd som bör erbjudas alla föräldrar till barn som har funktionsnedsättning. Sådana riktlinjer måste självfallet utarbetas i samråd med funktionshindersrörelsen.

Instanser och inrättningar för barn (artikel 3 punkten 3)

Det saknas fakta om situationen för barn med funktionsnedsättning i förskolan.

Handikappförbunden anser att:

- Utredningen måste föreslå att det tillsätts en heltäckande kartläggning över hur förskoleverksamheter tillmötesgår barn med funktionsnedsättningar, samt föreslå löpande tillsyn för att säkerställa att tillfredställande barnomsorg anordnas för alla barn med funktionsnedsättning, (oavsett om funktionsnedsättningen är synlig eller osynlig).

Barns rätt till liv (artikel 6)

Den parlamentariska socialförsäkringsutredningens rapport Unga vuxna med aktivitetsersättning - risk för suicidförsök och suicid från 2013 visar att unga vuxna med aktivitetsersättning löper förhöjd risk

för suicidalt beteende. Åldern bland de undersökta personerna är 19-23 år, men, författarna konstaterar att det finns ett stort behov av bättre preventiva insatser i form av regelbundna uppföljningar och individualiserade handlingsplaner.

Handikappförbunden anser att utredningen ska:

- Föreslå att Förekomsten av dödligt våld respektive självmord bland våldsutsatta med funktionsnedsättning ska kartläggas.
- Föreslå att resultatet av kartläggningen ska användas för att alla former av dödsbringande våld lättare ska kunna identifieras.

Barns rätt att bli lyssnade på (artikel 12)

En av Barnkonventionens centrala principer är alla barns rätt att fritt uttrycka sin åsikt i alla frågor som rör barnet.

Handikappförbunden vill särskilt framhålla artikel 7 punkten 3 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som säger att "3. Konventionsstaterna ska säkerställa att barn med funktionsnedsättning har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem ... på lika villkor som för andra barn, och att de för att utöva denna rättighet erbjuds stöd anpassat till funktionsnedsättning och ålder."

Handikappförbunden har i samverkan med Barnombudsmannen genomfört projektet Egen växtkraft. Projektet genomförde en enkätundersökning i syfte att få en bild av hur aktörer inom olika verksamheter tänker kring barns delaktighet – och hur de faktiskt gör för att barn ska ha möjlighet att vara delaktiga. Enkäten riktade sig till personal inom verksamheter som arbetar med stöd till barn med funktionsnedsättning. Endast drygt hälften av personalen anser att de alltid kan erbjuda barnen tolk när sådant behov finns. Inte ens alla tolkcentraler som besvarat enkäten säger att de kan erbjuda barnen tolk.

Ur rapporten: Hur kommer barn till tals hos er? Publicerad av projektet: Egen växtkraft.

Handikappförbunden anser att utredningen ska:

- Klargöra att betydande insatser måste vidtas för att denna centrala princip om varje barns rätt att få uttrycka sin åsikt även säkerställs för barn med funktionsnedsättning.

Intrång i hem och korrespondens (artiklarna 16 och 9)

Elöverkänsliga barn riskerar tas från sina föräldrar.

Elöverkänsligas riksförbund har mottagit samtal från föräldrar till barn med elöverkänslighet som tvingats fly på grund av att myndigheterna inte trott på el överkänsligheten och därför velat tvångsomhänderta barnet.

Om Sverige ska kunna sägas leva upp till Barnkonventionen måste elöverkänslighet bland barn accepteras och nödvändigt stöd erbjudas barnen och deras föräldrar.

Handikappförbunden vill i detta avseende hänvisa till Europarådets resolution 1815 (2011) där man rekommenderar medlemsstaterna att (8.1.4) "ägna särskild uppmärksamhet åt elöverkänsliga människor som lider av ett syndrom som medför överkänslighet mot elektromagnetiska fält och införa särskilda åtgärder för att skydda dem, inklusive att inrätta strålningsfria zoner som inte täcks av trådlösa nätverk".

Handikappförbunden anser att:

Utredningen ska föreslå att perspektivet barn och unga med elöverkänslighet uppmärksammas i nationella riktlinjer och annan normering som rör barn inbegripet skola och utbildning. Här hänvisas till de synpunkter och förslag som framförts till SPSM och Bo av Elöverkänsligas riksförbund.

Massmedia (artikel 17)

Om barn med funktionsnedsättning ska ha lika möjlighet att ta del av det massmediala utbudet måste detta utbud göras tillgängliga för barn och ungdomar med olika funktionsnedsättningar. Idag brister det på flera punkter.

Myndigheten för radio och tv har tagit fram krav på tillgänglighet. Av myndighetens redovisning för tillståndsperiod 1, 2013 framgår

att efter två år är det endast två av 14 programföretag som följer dessa krav på tillgänglighet.

Handikappförbunden anser att utredningen ska:

- Konstatera att tillgången till TV-program, film, teater och annan kulturell verksamhet i tillgänglig form (textning, frånvaro av störande bakgrundsljud) och tolkning (skrivtolkning och teckenspråkstolkning) måste öka för att barn med funktionsnedsättning ska ha lika möjlighet att ta del av det massmediala utbudet som barn utan funktionsnedsättning.

Våld, förnedrande behandling eller bestraffning (artikel 19)

Handikappförbunden vill hänvisa till informationen under artikel 16 i Funktionshindersrörelsens alternativrapport om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Där beskrivs den utsatt het som pojkar, flickor, kvinnor och män med funktionsnedsättning befinner sig i.

Handikappförbunden anser att utredningen ska:

- Konstatera att våld och övergrepp mot flickor och pojkar med funktionsnedsättning lättare måste kunna identifieras samt att nödvändigt stöd måste erhållas.
- Föreslå att frågan särskilt ska uppmärksammas i nationella utbildningar för personalgrupper inom vård och omsorg, skola, polis- och rättsväsende.
- Föreslå att (Socialstyrelsens) tillsyn av hälso- och sjukvård samt av annan omsorgsverksamhet även omfattar analys av hur övergrepp mot barn och unga med funktionsnedsättning anmäls och åtgärdas.
- Föreslå att socialtjänsten och hälso- och sjukvården utarbetar strategier och metoder för att stödja flickor och pojkar med funktionsnedsättningar som blivit utsatta för olika former av övergrepp.

- Föreslå att Rikspolisstyrelsen ska redovisa hur flickor och pojkar, med funktionsnedsättning tas om hand i den del av rättsprocessen som polisen ansvarar för när det gäller hur, var och av vem barn med funktionsnedsättning förhörs.

Flyktingar (artikel 22)

Handikappförbunden föreslår att utredningen ska:

- Föreslå att riktlinjer om utvisning av barn stärks så att barn med allvarliga sjukdomar eller funktionsnedsättningar inte utvisas i fall de inte kan få tillgång till de mediciner, hjälpmedel, utbildning, grundläggande habilitering och kommunikation såsom teckenspråk i sina hemländer.

Rätten till särskild omvårdnad (Artikel 23)

Handikappförbunden kan konstatera att regelverket måste skärpas för att barns rätt till adekvat stöd ska kunna sägas vara implementerad i svensk lag.

Handikappförbunden anser att utredningen ska:

- Föreslå att Lagen om särskilt stöd och service till vissa funktionshindrade måste förtydligas så att det inte kan råda någon tvekan om att gravt synskadade barn och ungdomar ska kunna tillhöra personkrets 3.
- Föreslå att rätten att få lära sig praktiska och sociala färdigheter, däribland punktskrift och svenskt teckenspråk, för att underlätta fullt och likvärdigt deltagande i utbildning snarast erkänns och garanteras i skollagen.

Habilitering och rehabilitering

Det finns fortfarande oklarheter när det gäller habilitering och rehabilitering för barn och unga med olika funktionsnedsättningar.

Handikappförbunden föreslår att utredningen ska:

- Föreslå att nationella riktlinjer för habilitering och rehabilitering tillskapas så alla barn, oavsett funktionsnedsättning och oavsett var i landet man bor garanteras nödvändig rehabilitering.
- Föreslå medvetandehöjande insatser så nödvändig kunskap om barn med funktionsnedsättning finns inom specialistvården samt föreslå att utbildningsmöjligheter vidgas.

Samordning av insatser/administrativa åtgärder

Idag finns flera praktiska och administrativa svårigheter för familjer där barn har funktionsnedsättning. Då dessa brister huvudsakligen är av administrativ och samordnande art vill Handikappförbunden istället hänvisa till beskrivande texter och förslag på åtgärder i Handikappförbundens plattform för delaktiga barn. Se bilaga.

Utbildning (artikel 28)

Ungdomsstyrelsens rapport fokus 12 visar att situationen för barn och unga med funktionsnedsättning har en betydligt svårare skolsituation än andra barn. Handikappförbunden vill även hänvisa till skolmyndigheternas rapporter som beskriver olika aspekter av utbildning i relation till elever med funktionsnedsättning. **Det saknas dock fortfarande mycket information om hur skolsituationen ser ut för elever med olika funktionsnedsättningar. Detta gäller** särskilt elever med medicinska funktionsnedsättningar. Konsekvenserna av brister i miljö och den faktiska tillgången till särskilt stöd är andra exempel på vad som behöver undersökas ytterligare.

Sammanfattande kommentarer

I artikel 24 i alternativrapporten om rättigheter för personer med funktionsnedsättning framgår handikapprörelsens syn på situationen liksom rekommendationer och förslag på åtgärder som bör vidtas för att situationen ska förbättras. Några av dessa åtgärder är av legislativ art. Handikappförbunden anser att utredningen om barnkonventionen måste se över dessa förslag på åtgärder i synnerhet eftersom avsaknad av vidtagna åtgärder medför att barn

med funktionsnedsättning inte har lika rätt till utbildning som barn utan funktionsnedsättning.

Sammanfattningsvis kan nämnas att elever med funktionsnedsättning inte har samma frihet som andra elever att välja skola. En viktig orsak är bristande tillgänglighet.² Många unga med funktionsnedsättning upplever att de inte fått stöd i grundskolan.³

Handikappförbunden anser att utredaren ska:

- föreslå att behovet av statistiska underlag och annan information utreds. Utgångspunkten för en sådan utredning måste vara artikel 24 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och artikel 28 i barnkonventionen. De indikatorer som tagits fram inom ramen för regeringens strategi för funktionshinderpolitiken är inte tillräckliga för att vi ska få en heltäckande bild över de svårigheter som finns inom utbildningssystemet.
- Framhålla att skollagen måste garantera rätt till specialpedagogiskt stöd, reglerat i Åtgärdsprogram för de elever som har sådana behov.
- Föreslå att skolmyndigheterna ska utforma riktlinjer och exempel på i vilka fall kunskapskraven kan undantas, den s.k. undantagsbestämmelsen, för att säkerställa mer likvärdig bedömning av elever med funktionsnedsättning.

Föreslå att möjligheten för skolor att, under vissa omständigheter, få neka elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd, en plats måste tas bort. Detta inbegriper nuvarande möjlighet för kommunerna att neka ekonomisk ersättning till skolor för stöd och anpassningar när skolan ska ta emot elever med särskilda behov. Att kunna neka elever plats i skolan med hänvisning till elevens behov av stöd måste anses vara inkonsekvent med barnkonventionen (artiklarna 2, 23 och 28).

² Skolverket, Tillgänglighet till skolors lokaler och valfrihet för elever med funktionsnedsättning, 2008

³ Försäkringskassans intervju- och enkätstudie "tio år med aktivitetsersättning" (2012)

- Föreslå att Skolverket ska ändra sina riktlinjer så att kompensatoriska hjälpmedel som eleven behöver i sin skolvardag även får användas vid de nationella proven.
- Föreslå att Statens sanktioner mot huvudman som bryter mot regelverket ska skärpas.
- Föreslå att skollagen ska ge studenter som vill eller behöver komplettera sin grundskole- eller gymnasiebehörighet genom kommunal vuxenutbildning, rätt till nödvändigt stöd för att kunna genomgå studierna.
- Föreslå att elever i behov av skolskjuts, på grund av eget, eller förälders funktionsnedsättning ska kunna få tillgång till skolskjuts från båda vårdnadshavarna även om dessa lever åtskilda inom eller utanför samma kommungräns. Skolskjuts ska även ges till elever som väljer annan skola än den anvisade. Handikappförbunden vill här understryka att åtgärder av detta slag är nödvändiga för att säkerställa barnets rätt till utbildning men också barnets rätt att få träffa sina båda föräldrar enligt barnkonventionens artikel 9 punkten 3.
- Föreslå utvidgad rätt för enskilda personer som är hörselskadade, döva eller dövblinda får tillgång till tolkning på det sätt den enskilde själv behärskar, oavsett skolform eller utbildning. Tillgången till undervisning direkt på svenskt teckenspråk måste även öka avsevärt och finnas att tillgå i alla skolformer.
- Konstatera att, i syfte att stärka skolors värdegrund- och likabehandlingsarbete rörande funktionshinder måste läroplanens kursplaner kompletteras med skrivningar om funktionalitet och funktionsnedsättning i likhet med andra diskrimineringsgrunder.
- Föreslå att Skolverket ska få ett regeringsuppdrag att ta fram stödmaterial för hur funktionalitet och funktionsnedsättning generellt sätt ska inkluderas i samtliga ämnen.
- Föreslå att effektiva åtgärder i syfte att påskynda arbetet med att göra skolor och undervisning tillgängligt för elever med olika funktionsnedsättningar vidtas.
- Föreslå att alla lärarutbildningar kompletteras med ämnet funktionshinderskunskap.

Kultur och fritid (artikel 31)

För att barn och unga med funktionsnedsättning ska ha lika möjlighet att utöva kultur och fritidsaktiviteter måste deras möjligheter att ta sig till och från dessa verksamheter förbättras avsevärt. Tillgänglighet till platser och institutioner för kultur, sport och fritidsaktiviteter måste också göras tillgängliga. Se vidare artikel 30 i alternativrapporten om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Handikappförbunden anser att utredningen ska:

- konstatera att arbetet med att göra transportmedel, byggnader och information relaterad till resa tillgängliga för människor med olika funktionsnedsättningar måste intensifieras.
- Föreslå att regelverket om färdtjänst och riksfärdtjänst förtydligas och kompletteras i syfte att underlätta/möjliggöra personlig rörlighet på sätt som krävs för att barn med funktionsnedsättning ska ha lika valmöjligheter som barn utan funktionsnedsättning samt på sätt som föreskrivs av artikel 19, 20 och 3 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.
- Föreslå att det ska tas fram tydligare riktlinjer för hur kulturinstitutioner kan göras tillgängliga för en mångfald av barn och unga med funktionsnedsättning.
- att underlåtenhet att vidta åtgärder för redan lagstadgade krav på tillgänglighet lagstadgas som diskriminering.

Bristande kunskap

Som framgår av Handikapprörelsens alternativrapport och Handisams utvärdering av funktionshinderspolitiken 2013 är bristande kunskap om olika funktionsnedsättningar och funktionshindrande faktorer en stor anledning till att enskilda personers mänskliga rättigheter inte förverkligas i praktiken.

Handikappförbunden anser därför att utredningen ska:

- Föreslå att regeringen ska ta fram en strategi för hur allmänhetens kunskap om olika (såväl synliga som osynliga) fysiska, psykiska, intellektuella och sensoriska funktionsnedsättningar och dess konsekvenser samt förståelse för att det är brister i samhället som utestänger barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning ska öka.
- Föreslå att pengar och resurser för att strategins olika delar ska kunna genomföras måste avsättas.

Med vänliga hälsningar

Ingrid Burman
Ordförande

Handikappförbunden
Box 1386
172 27 Sundbyberg